

A bíró okos lányya

Top 10 magyar kortárs

SCHNELLER JÁNOS

Vaszary Galéria, Balatonfüred, 2020. III. 7. – VI. 28. (online megtekinthető)

Barabási-Albert László *Képlet* című könyvében egy egész fejezet szentel a képzőművészetben elérhető siker képletének megfejtésére, összehasonlítva a sport és a művészet homlokegyenest eltérő természetét.

A sportban elérhető siker egzakt, már-már tudományos módszerekkel mérhető teljesítményen alapul, míg a művészetben ennek épp az ellenkezője figyelhető meg; a siker és a teljesítmény semmilyen szinten nem korrelálnak.

Állítása szerint a művészeti életben elért siker mértéke a végtelen felé nyitott, de mivel a minőség (teljesítmény) ezen a téren nem mérhető, így a siker a hálózatok, azaz a társadalmi nexusok, a szerencse, valamint leginkább marketing kérdése. Eszerint nem feltétlenül a jobb vagy eredetibb művész lesz ismertebb, hanem az, aki jókor van jó helyen, és megfelelő kapcsolati hálóval rendelkezik. Érdekes állítás, amely számtalan kérdésre és vitára adhat okot.

FEHÉR LÁSZLÓ: *Fekete lepel*, 2011, olaj, vászon, Ø 200 cm, HUNGART ©2020

fotó: Sulyok Miklós

A kijelentéssel mindenképpen vitába szállnék, hiszen ebben az esetben pusztán kapcsolattépítéssel, megfelelő ajánlásokkal és sajtókapcsolatokkal bárkiből lehetne sztárművész. Ez pedig, akárhogy is nézzük, nem igaz, még akkor sem, ha elvétve akad egy-egy ellenpélda. A művészetben és egy művész életében ugyanis számos olyan nem prognosztizálható folyamat zajlik párhuzamosan, amelyek különböző képességek, adottságok, személyiségjegyek, szociális körülmények egymásra hatásából születik, ugyanakkor eredőjük más és más. Hogy csak néhányat említsek: az eredetiség, a nem számszerűsíthető és elsajátíthatatlan tehetség, a korszellemmel való találkozás kairósza (megfelelő ideje), amely nélkül a művész megelőzi korát, vagy éppen elmarad attól, és „meg nem értett” művésszé válik, de ide sorolhatók a korszak politikai körülményei, a geopolitikai viszonyok, a börzín vagy akár a művész neve is. Ezek a komponensek hatással lehetnek az alkotó pályájára, sikerességére, ismertségére, elfogadottságára, de tudományos módszerekkel nem válnak mérhetővé.

A másik, talán ennél is érdekesebb kérdés, hogy vajon miért van szükségünk (ha egyáltalán szükségünk van, de kinek is?) listákra, rangsorokra, legekre és egyáltalán a versenyre a művészetben. Meggyőződésem, hogy a művészek rangsorolása kizárólag a művészet piacosítása miatt lehetséges (és egyes szereplőknek szükséges) egyáltalán. Mióta a műveknek (és művészeknek) számszerűsíthető, pénzzel kifejezhető értékük van, valódi sorrendeket is fel lehet állítani, melyek főként a legtöbb vagy legmagasabb áron értékesített képek listáján alapulnak. Nem tévednénk nagyot, ha azt feltételeznénk, hogy a legdrágábban vagy a legtöbb eladott művet értékesítő, ma élő művészek listája és a kiállításokon olvasható névsor több ponton is átfedésben van. A piaci siker tehát feltételezhetően hatással van egy-egy művész rangsorolására, és vice versa a művészi pálya szakmai elismerése is hatással lehet a piaci sikerre. Ehhez hasonló lista összeállításának a pártállami időszakban azonban nem sok értelme lett volna, hiszen hosszú évtizedekig sem szabad piac, sem kortárs műkereskedelem nem létezett, a szabad verseny hiánya így értelmezhetetlenné tette volna a fentiekhez hasonló rangsorolást.

Fotó: Szűcs Attila

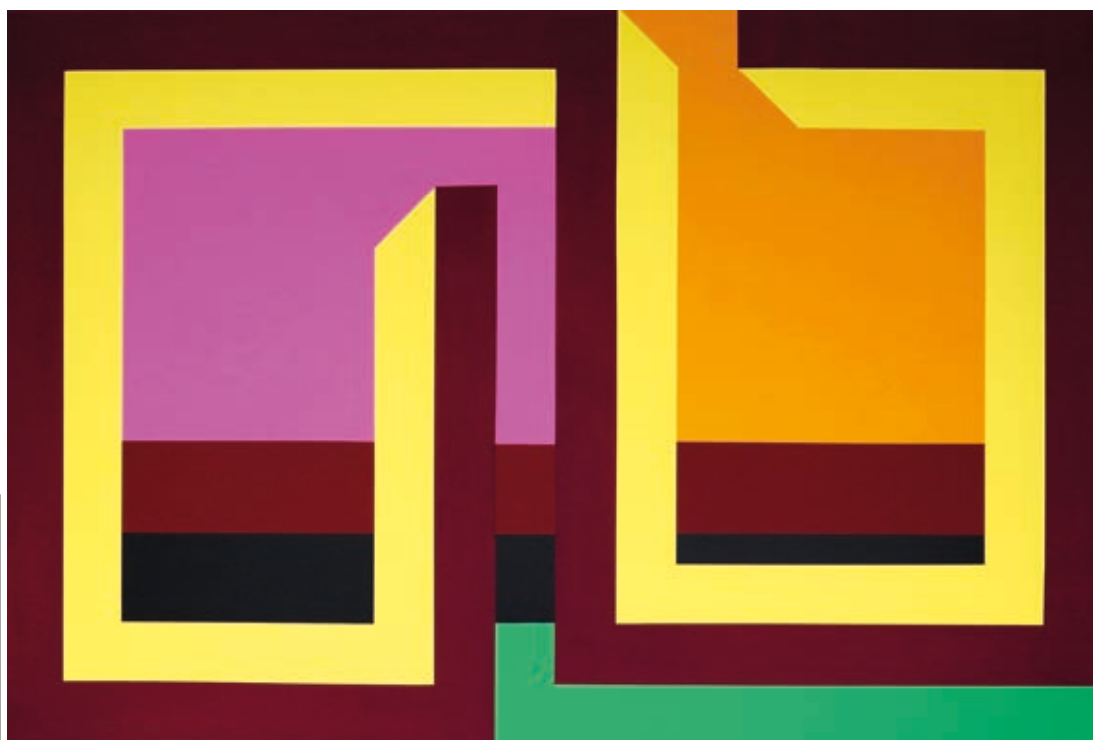
SZÜCS ATTILA: *Katedrális*, 2019, olaj, vászon, 200×140 cm, HUNGART ©2020

Más kérdés, hogy a kiállítás kurátora, Beke László által felvázolt ötlet saját bevallása szerint is sokkal inkább játék, semmint a kortárs művészeti szcéna szereplőinek statisztikákon alapuló rangsorolása. Az öt éven keresztül zajló kísérletben Beke tanár úr az első évfolyamos művészetelmélet szakos hallgatók megkérdezésével, több mint 1500 szavazat alapján, közel 600 képzőművész közül válogatva állította össze a Top 10 magyar képzőművész listáját.

A koncepció része volt, hogy Beke minél elfogulatlanabb, tapasztalatlanabb és éppen ezért a szakmai közeg által még kevésbé befolyásolt fiatalokat vonjon be a játékba, akik ugyanakkor a jövőben – reményeik szerint – ebben a szakmában fognak elhelyezkedni, tehát mindenképpen foglalkozniuk kell a kanonizáció kérdéseivel. A koncepció zseniálisan

egyensúlyoz a reprezentatív statisztikán alapuló kutatás kötöttsége és a magát sem teljesen komolyan vevő játék szabadsága között úgy, hogy a látogató számára felajánlja a szabad választás lehetőségét: komoly referenciaként tekint a kiállításra, vagy maga is eljátszik a személyes Top 10-művészlista összeállításának gondolatával. Sőt, igazából választania sem kell, mert a kiállítás mindkét olvasatot megengedi, mivel a kurátor sem foglal állást azzal kapcsolatban, hogy a tárlatot hová is pozicionálja. A koncepciót olvasva szerencsére némi (ön)íróniát is felfedezni vélek a sorok között, enyhe kritikai élel az ilyenfajta listák komolyan vehetőségét illetően.

A magát leginkább konceptornak aposztrofáló Beke olyan kényelmes pozícióba helyezkedik, ahol autoritásként és játékosként egyszerre (de inkább felváltva) beszélhet, ahol kedvére játszhatja a csiki-csukit: ha akarom, kánonteremtő pozícióból beszélek, ha akarom, játékként tekintek az egészre, ahol a hallgatóimmal folytatott játékot kiterjesztem a látogatókra. (A játék persze így is számtalan kérdést indít el a játékosokban a művészet rangsorolhatóságát illetően.)

BAK IMRE: *Lehetőségek*, 2017, akril, vászon, 140x210 cm, HUNGART ©2020

A kurátor a vezérgondolat tekintetében is bizonytalanságban tartja a befogadót, hiszen nem igazán tudjuk meg, hogy a „csúcs” művészek vajon miben is nyújtottak kiemelkedőt. Vajon a leghíresebb, legbefolyásosabb, legjobb, legfontosabb, legdrágább vagy legnagyobb hatású művészek listájának csúcsát látjuk?

A kérdésre a kiállításon sem kapunk választ, ami megerősít bennünket abban a meggyőződésünkben, hogy az efféle listákat nem szabad túl komolyan venni. A helyzet ott válik problémássá, ha a gyanútlan látogató a galéria rangját, a legendás kurátor tekintélyét és a művészek hírnevét látva mégiscsak komoly referenciaként tekint a listára, és lássuk be, sokan vannak ezzel így. A kiállításhoz tehát – játék ide, játék oda – mégiscsak kánonformáló hatása van, amit erősít a kiállítóhely lokális monopóliuma és a pandémia miatt kialakult karanténhelyzet, ami még nagyobb figyelmet irányított az egyébként is sztárneveket felvonultató válogatásra. A meghosszabbított nyitvatartás a nyári hónapok alatt kifejezetten magas látogatószámot hozhat, tovább erősítve a listán szereplő nevek társadalmi pozícióit.

A kiállítás legnagyobb erénye az egymástól függetlenül, főként a művészek által berendezett több minikiállítás, amelyek egymással ugyan nem alakítanak ki párbeszédet, de különálló egységként bemutatnak egy-egy fontos szakaszt a művészek pályájából. Ezek közül

kiemelkedő Bak Imre, Szűcs Attila, Bukta Imre és Szöllősi Géza részlege, ahol egy laikus is reprezentatív képet kaphat az alkotók látásmódjáról és művészetük lényegéről.

A kiállítás igazi posztmodern állásfoglalás, amely leginkább a bíró okos lányára emlékeztet a Máttyás királyról szóló meséből: ad is valamit, meg nem is. Úgy ad, hogy közben az ajándék, mikor épp megragadni készülénk a lényegét a magát validnak láttató, szakszerűen rendezett, számos remekművet felvonultató kiállítás látogatása közben, szertefoszlik a kezünk között.

A cikk megjelenését a B. Braun támogatta.

foto: Bukta Imre

BUKTA IMRE: *Cím nélkül (István király)*, 2012, tempera, kréta, tus, grafit, színesceruza, papír, 95x125 cm, HUNGART ©2020